

ABOK ÉS ZSIDÓK A KÖZELKELETEN

HÁROM ÉRTEKEZÉS A PALESZTINA-KÉRDÉSRŐL

KIADJA

*GORDONIA MAKABI HACAIR CIONISTA-SZOCIALISTA
IFJÚSÁGI MOZGALOM MAGYARORSZÁGON*

BUDAPEST, 1946

~~AMIKOR~~ ~~mostan~~ ezen kiadványunkat a közeli arab-zsidó helyzetéről közre-adjuk, mindazon kísérletek, amelyek akár az arab és zsidó nép közötti megegyezésre, akár az angol ígéretekre és jóindulatra, akár pedig általánosságban a világ népeinek belátására épültek, meghiúsultak.

Abban a válságos időben vagyunk, amikor Európaszerte az antiszemitizmus hulláma ugyszólván a fasizmus leverésének órájától kezdve újra egekig csap, a németországi táborokban még ott élnek, felszabadulásuk után egy évvel! a hontalan, üldözött zsidók, akiknek nincs hova menniök és ahova vágyakoznak, ahová mehetnének a Földben és magukban buzgó tehetségeknél fogva, oda az 1939-es Fehér Könyv, a második világháborút túlélő egyetlen nürnbergi-törvény-ivadék tiltja meg a belépést.

E pillanatban az Angol-Amerikai Palesztinavizsgáló Bizottság miután meghallgatta az amerikai szakértőket és bejárta Európát, már ahová beengedték, hogy megtekintse a talajavesztett zsidóság körülményeit és meghallgassa őket szándékukról, a Közelkeletre utazott, a népevesztett országot tanulmányozza és döntést hoz a maradék 11 millió zsidó sorsáról. Ez a bizottság, 12 ember, dönti el minden zsidó sorsát, minden zsidóét, aki csak él, és aki ezután születik, tekintet nélkül arra, hogy cionista-e vagy sem, nyomorog-e pillanatnyilag vagy sem, legyőzött országokban él-e vagy sem, akar-e hazát változtatni vagy sem?

Nem célunk az, hogy e három értekezéssel politikai szempontokat adjunk, annál kevésbé lehet az, minthogy e három értekezés mindegyike egytől egyig másként közelíti meg a problémát. Az első két értekezés - habár közelmúltban írták, a politikai változások következtében - politikai szempontjait és törekvését véve tekintetbe idejétmúltnak, túlhaladottnak látszik, míg a harmadiktól felfogásunk és véleményünk homlokegyenest ellenkezik, politikai beállítást tévesnek találjuk és kevésbé tárgyilagosnak, de tárgyilagosságunk, továbbá az az érdekesség, amely a Közelkelet politikájának egyik fontos faktorát szólaltatja meg az ő véleményével, feltétlenül érdemessé teszi a cikket, különösen ha megjegyezzük, hogy napjaink politikai harcában nem szabad ezen értekezés állásfoglalásának a kelletténél nagyobb súlyt és állandóságot tulajdonítanunk.

A fentebbiekkel szemben azokra a gazdasági és társadalmi tényezőkre világitanak rá egész közelről ezen értekezések, amelyek a politikával nem változnak, azokra az eredményekre és hatásokra, amelyekkel minden hatalomnak számolnia kell a döntés órájában. Így tehát mi az értékeléshez szükséges elemeket, mintegy vitathatatlan adatokat bocsátjuk ki, és ezekből bárki is levonhatja az igazságos döntés minőségét.

A ZIONIZMUS ÉS AZ ARAB VILÁG

I.

Az arabok és zsidók közt fennálló egyenetlenség azok közül való, amelyeket a közvélemény ítélőszéke elé kell bocsátanunk. Az ítélet számos évvel ezelőtt elhangzott már róla, bár történtek kísérletek arra vonatkozóan, hogy az akkori döntést megsemmisítsék. A kérdést két szemszögből vizsgálhatjuk: 1. A zionizmus és az arab világ, 2. Az arabok helyzete Palesztinában cimszók alatt. Bár a probléma ezen két oldalának vannak közös vonásai, mégis külön köröket alkotnak.

Amennyiben a kérdés az arab világot illeti - és ezalatt Ázsia délnyugati részén élő arabokat értem: Arábia, Irak, Szíria stb. lakóit - Palesztinával szemben tiszta álláspontot vallanak. Palesztinát, mint az arab birodalom ~~szerves~~ részét, visszakövetelik azzal a kijelentéssel, hogy az araboknak van joguk fennhatóságot gyakorolni rajta, egyben azt hangoztatják, hogy Palesztinát az angol birodalomba kellett volna kebelezni és soha semmiféle formában nem lett volna szabad a zsidóknak ígérni. Ezen követelésüket főképpen tulajdonjogukra, az első világháború alatti arab lázadás következményeire és a nekik időnként tett ígéretekre alapítják.

A nemzetközi jog szemszögéből ezen következmények jelenleg teljesen tisztázottak, minthogy azokat számos mértékadó tekintély aprólékosan áttanulmányozta. Röviden a következőkben foglalhatók össze:

Történelmi szempontból az arabok Közelkelet majdnem minden országa felett már századokkal ezelőtt elvesztették egyeduralmukat. Tulajdonképen a középkor folyamán csuszott ki kezükből ez a terület. Folytatólagos támadások pusztították, majd végül a törökök hódították meg őket, a szóbanforgó területeket a török birodalomba kebeleztek és ily módon kormányozták 1517 óta. Az arabok a török szultánok uralma alá kerültek, szegénységben és nyomorban tengették életüket, ennek minden testi és erkölcsi következményeit elszenvedték. A szabadságra és jobb jövőre tekintő reményeik a török hatalom végleges hanyatlásától és az ottani császárság feldarabolásától várták beteljesedésüket. Alig volt eshetőségük arra, hogy ezt saját erejükből elérhessék. Tulságosan gyöngék, tulságosan elbátortalanodottak, tulságosan szét-huzók voltak, hiányoztak vezetőik és pénzforrásaik. Törekvéseik megvalósításának lehetősége az első világháború kezdetével csillant fel előttük, amikor Németország oldalára állott Törökország és ennekfolytán szembekerült Nagybritanniával, Franciaországgal és Oroszországgal. Soha vissza nem térő alkalom kínálkozott most az araboknak. És mindezek ellenére, Nagybritanniának sok-sok erőfeszítésébe, minden ügyességének és diplomáciai jártasságának felhasználásába, továbbá óriási pénzösszegbe került elérni azt, hogy a hedzsászi arabokat Arábia belsejébe vezesse, meg hogy Husszein és Fejszál alatt fellázadjanak az angolok erőfeszítése, irányítása és főleg pénze

- több mint ötven millió fontsterling - volt szükséges ahhoz, hogy megakadályozzák a már elkezdett lázadás összeomlását.

hogyan vívták ki az arabok szabadságukat? .. "

A lázadásban az arab félsziget és Transzjordánia törzseinek egyrésze vett csak részt, Arábia egyéb részei épügy, mint a mezopotámiai arabok, a szíriaiak és palesztinaiak passzívan nézték a szabadságküzdelmet. De voltak sokan olyanok is, akik a török hadseregbe léptek és az angolok ellen harcoltak. A nézetek megoszlanak a lázadás katonai értékét illetően. Gyakran aránytalanul felértékelik, hisz bármennyit is segítettek a törzsek emberei a török hadsereg szárnyainak zaklatásával, vitathatatlan, hogy az angol seregek és erők vállalták a csata legnagyobb részét, verték le a török hadsereget és szabadították fel a területeket. Az angoloknak ez igen drága mulatság volt, emberben és pénzben sokat fizettek érte, különösen Mezopotámiában.

Mi történt volna hasonló körülmények között egy kevésbé előrehaladott korszakban? Vagy anektálták volna a területeket, a francia illetve angol birodalomhoz csatolván azokat, vagy pedig a régítipusu protektorátus kööttségét alkalmazták volna. De mindenütt az új szellemiség uralkodott, Wilson 14 pontjának új eszméi jutottak kifejezésre. A népek önrendelkezési jogát elsősorban az osztrák-magyar monarchia felbomlásának siettetésére mondták ki. De ott volt egy záradék, amely megengedte ezen elvek ézszerű alkalmazását a Közelkelet kevésbé fejlett államaiban is, annak ellenére, hogy még nem egészen éretteknék te

kintették őket önmaguk kormányzására. Ezen szellemben kezdődtek meg az angol megbizottak és az arab lázadás vezetői között a tárgyalások. Hogy a kérdés még bonyolultabb legyen, a szövetséges hatalmak ezzel párhuzamosan tárgyaltak a hatalmi zónák ügyében. Az arabok és angolok mégis egy bizonyos megállapodásra jutottak. Nézzük, mi is volt ez a megállapodás ?

Röviden ez : Az arabok függetlenséget kapnak magában Arábiában, vagyis az arab félszigeten, és korlátolt függetlenséget a mai Irakban és Belső-Sziriában. Két kisterjedelmű országot kihagytak bizonyos körülmények és különleges megfontolások után. Ezen két terület egyike Libanon volt, itt a népesség nagyrésze keresztény lévén, régesrégén Franciaországot tekintette hagyományos védelmezőjének, a másik Palesztina, mert azt zsidó kolonizációra és egy Zsidó Nemzeti Otthon létesítésére szánták.

Lényegében ez volt az angol-arab egyezmény, az a terv, amelyet mindkét fél a békekonferencia elé kívánt terjeszteni. Az arabokat itt egy küldöttség képviselte Fejszal emir vezetésével, aki teljes erővel a terv elfogadása érdekében dolgozott, minthogy az kívánásaik 95 %-át teljesítette. E terv szerint Husz-szeint Hedzsasz királyának ismerték el, míg fiának, Fejszalnak, Damaszbán, Sziria fővárosában kellett volna uralkodnia, másik fia, Abdullah iraki király lett volna angol ellenőrzés alatt. A tervezett elrendezés szerint az araboknak kilátásuk volt mindezen, több mint másfélmillió négyzetkilométer kiterjedésű terület függetlenségére, illetve korlátolt függetlenségére. Ezenkívül

Ugyancsak kilátásuk lett volna egy egységet célzó szövetségre annak következtében, hogy ezek a különböző országok az új Husszein-dinasztia tagjai közül kaptak volna uralkodót. Az ő szempontjukból ez elsőrendű üzlet lévén, bölcsnek és helyesnek vélték, hogy ne tolják előtérbe Palesztinára és Libanonra vonatkozó igényeiket az angol nézet ismeretében. A helyzetet a Királyi Bizottság 1937-es jelentése így foglalja össze :

" Ha Husszein királyt és Fejszal emirt biztosítjuk nagy arab államuk felállításáról, a kis Palesztinát átengedik a zsidóknak."

A béketárgyalások előtt és alatt Fejszal számos megbeszélését folytatott dr. Weizmannal és más cionista vezetőkkel, miközben ismételten beleegyezését adta a cionista törekvésekhez. Sőt az arabok és cionisták egységes frontot alkottak a béketárgyaláson és megállapodtak egymás támogatásában. A világ szeme előtt az arab szónokok elismerték a zsidó nemzeti törekvések jogosságát Palesztinára vonatkozóan .

miképpen valósultak meg az arabok törekvései ?

Ha az angol-arab egyezményt azon időben teljesen végrehajtották volna, a zsidó-arab kapcsolatok későbbi története nem így alakul. Fejszal emir és dr. Weizmann zsidó-arab szövetsége a végletekig tarthatna. Sajnos azonban az történt, hogy az angol-arab egyezményt nem léptették egyszerre életbe a bé-

ketárgyaláson, hanem csak fokozatos szakaszonként, több évre osztottan és sok tüntetés és megmozdulás árán, amely Szíriából és Irakból egészen Palesztináig eljuttatta következményeit. Az arabok csalódásukban és az európai államok elleni haragjukban teljesen szakítottak a zionistákkal. Közben azonban az arabok mindent megkaptak, amit csak ígértek nekik, sőt, némely szempontból többet is.

1920-ban a Legfelsőbb Tanács San Remóban gyűlt össze, hogy határozzon a török birodalom tárgyában folyamatbahelyezendő intézkedésekről és a török békefeltételekről. Elhatározták, hogy Szíriában és Libanonban francia, Irakban és Palesztinában pedig angol mandátumot létesítsenek. Az arabok az elrendezés ellen voltak, különösen Szíria ügyében nem tették nekik ez a megoldás és néhány hónappal később Fejzsal kikiáltotta önmagát Damaszkuszban királynak, láthatóan azért, hogy a franciák hamarosan kiűzzék. Erre az angolok a következő évben Fejzsalt Irak trónjára ültették, míg Abdullahot, fiúvérét, aki Transzjordániában bukkant fel, az ország uralkodó hercegének ismerték el. Ami Palesztinát illette, a Balfour-deklaráció szövegét a szerreszi szerződésbe foglalták, amely Törökországot megfosztotta birtokaitól. Mint köztudomású, a Balfour-deklarációt, bár a palesztinai mandátumba utólag foglalták csak bele, a szövetséges hatalmak és 22 nemzet - a nemzetek közössége - elismerte. Így a nemzeti otthon jóváhagyása a törvényes nemzetközi épület alkotórésze lett.

1932-ben véget ért az iraki angol mandátum és helyébe egy szövetségi szerződés lépett Nagybrittania és a független iraki királyság között. 1936-ban, négy évvel később hasonló megoldás fenyegetett Szíriában, ahol a francia kormány a szíriai arabokkal tárgyalta a francia mandátum megszüntetése, továbbá a libanoni és szíriai független arab államok elismerése felől. Legújabbban azonban, a jelenlegi háború folyamán Franciaország és Nagybrittania közös hivatalos nyilatkozatot adott ki az Egyesült Államok kormányának helyeslésével, és ebben a közeljövőre függetlenséget ígért ezeknek az országoknak is.

Végeredményben a demokráciák végleg elismerték az arab nacionalizmus elsőrendű igényeit függetlenségük felől, Arábiát, Irakot, Szíriát és Transzjordániát illetően - tehát egy akkora területen, amely a maga 1,200.000 m² kiterjedésével egyenlő Anglia, Franciaország, Németország, Olaszország és Spanyolország együttes területeivel. Ez a hatalmas földrész magába foglalja Ázsia minden ugynevezett arab területét, benne bizonyos nemarab részekkel. Nyugatpalesztina azonban, csekély 10.000 négyzetkilométernyi területével, amely az arab országok teljes területének alig 1 %-a, nem tartozik az arab államtömbbe. Még az arab ügy híres szószólója, Arábiai Lawrence is kijelentette, hogy az araboknak tett ígéretek már évekkel ezelőtt teljesültek és az angolok ~~tiarta~~ kézzel kerültek ki az arab kérdésből. "

arábiában nincs, aki megművelje a földet...

Tehát, ami az arab világot illeti, az 99 %-ban elérte céljait és alig kellett lemondania azok 1 %-áról. És bár ennek elérése éveket vett igénybe, az eredmény nem lett sem kevésbé kielégítő, sem kevésbé hasznos. Végeredményben az arabok voltak az első háboru szövetséges győzelmének talán legnagyobb haszonélvezői, ha tekintetbe vesszük azt is, hogy milyen szerényen járultak hozzá ehhez a győzelemhez. Talán egyetlen más nép sem ért el területére és függetlenségére növekedésében ilyen nagy eredményt, mint az arabok, holott saját felszabadításukhoz sem igen járultak hozzá. Ha most visszatérnek a régi nótához és megújítják követeléseiket, ha Palesztinát is hatalmas birodalmukba akarják kebelezeni, ez az igénylés semmiféle szenszögből nem igazolható. Nemcsak más jogokba és érdekekbe ütközik törekvésük, nemcsak Palesztina fejlődött Zsidó Nemzeti Otthonként elképzelhetetlenül sokat, nemcsak minden eddiginél szükségesebb ezen nemzeti otthon fenntartása és fejlesztése, de - ami éppen annyira meggyőző érv és találó megvilágítás - nincs is semmi olyan sürgető szükség, amely arra indíthatná az arab államokat, hogy ezt az új földterületet maguknak követeljék. Jelenlegi területük nemcsak hogy kiterjedt, de még távol is áll attól, hogy elegendően népes legyen.

A fentebb említett arab területek teljes népessége sem haladja meg a 15 millió lakost. Mindnyájukat kényelmesen eltarthatná az egy Irak, feltéve, ha az

országot kellőképpen kihasználnák, sőt: a jövő nemzedék szaporulatának is bő-
ségesen jutna hely. Jelenleg a lakosság elszórtsága az arab országok egyik
főproblémája, amely egyik legnagyobb gyengeségüket és jövőendő biztonságuk ve-
szélyeztetését jelenti. Az arabok nem helyszükétől félnek, ellenkezőleg,
az túl sok is van nekik, ellenben eszközeik és elegendő munkáskéz hiányában
szenvednek és így nem tudják kihasználni és megvédeni azt, amijük van.

Az Angol Királyi Ázsiai Társaságnak benyújtott 1926-os jelentésben Jafar pa-
sa Al Askari iraki miniszterelnök kijelentette :

" Az ország területe 150.000 négyzetkilométer, kb. háromszor akkora, mint
Anglia és Franciaország együtt, míg népessége mindössze 3 millió lakos.
Irak mindenekelőtt több embert kíván."

Hasonló helyzet áll fenn Szíriában is, ahol a művelhető területnek csupán
egyhatodát használják ki. Az ennyire gazdagon ellátott arab világ számára
Palesztina mitsem jelent és hogy mégis Palesztinát hatalmukba akarják keri-
teni, e tárgyban vállalt ünnepélyes kötelezettségeik ellenére, nemcsak a
nemzetközi jog ellen elkövetett merénylet, hanem az imperializmus kirívó
példája is.

II.

palesztina sosem volt arab állam

Most rátérünk a vita második részére : a palesztinai arabok helyzetére. Itt a szóvivők álláspontja a végletekig egyszerű. Palesztinában vannak; már századok óta ott élnek, tehát tulajdonjoguk, szuverenitásuk, uralmi jogaik birtokosai. Nem szűnnek meg hangoztatni, hogy ők, a palesztinai arabok mindazt, amit Fejszal és a Népszövetségbe kiküldött többi arab megbízott mondott vagy tett, a zsidók Palesztinába való visszatelepítése mellett, nem helyeslik és jogukban áll az ország urainak kizáróan magukat tekinteni.

Nos, a helyzet korántsem ily egyszerű. A világháború idején a most Palesztinának nevezett földön lakó népcsoport nem alkotott nemzetet, sosem ismerték el ilyennek és nem is gyakorolt ezen a területen nemzeti szuverenitást. Végeredményben politikai szempontból Palesztina nem létezett, illetve csak földrajzi fogalom volt. A jelenlegi Palesztina néhány Beyruthkörnyéki vilajetet és jeruzsálemi szandzsákot jelentett. Lakói többnyire arab anyanyelvűek voltak, de eredetük különböző és vegyes. Többségük muzulmán, nagyszámu zsidó és keresztény kisebbséggel. Nem érezték magukat " palesztinai nemzetiségűeknek" és némelyek, mint az arab nacionalisták is, azt állították, hogy Palesztina Délisziria egy része és annak is kell maradnia. Ez a fogalom, "pa-

"Palesztinai nemzet" egyáltalán nem is létezett.

A palesztinai arabok nem segítettek a szövetségeseknek az ország felszabadításában, ahogy azt a palesztinai zsidók megtették, akik a híres palesztinai dandárokba sorakoztak. A palesztinai arabok vagy a törökök oldalán harcoltak az angolok ellen, vagy legfőljebb átszöktek, hogy hadifoglyok legyenek és így az angol hadsereg táplálja és védje őket.

A mai Palesztina a békekonferencia és a mandátum műve. Palesztinát éppen azért alapították meg jelenlegi határai között, mert a szövetséges hatalmak, akik a demokratikus világot képviselték, nem akartak belőle még egy arab államot csinálni. Világosan felismerték ezen kis ország egyedülálló helyzetét, sok vonatkozásból összetevődő különlegességeit, mint például azt, hogy három nagy vallás született itt, a világ fele tisztelettel fordul feléje, a zsidók ősi otthona és mint ilyen, történelmi kapcsolatban van vele, amely kapcsolatot az egész kereszténység megértéssel tekinti. Ezen alapokon, továbbá abból az okból, hogy a civilizált világ a Zsidó Nemzeti Otthon megalapítását könnyebbé akarja tenni, Palesztinát teljesen kizárták az arab államok közül és különleges mandátum alá helyezték, amely figyelembevette a föld egyedülálló jellegét és azokat a kifejezett célokat, amelyekre szánták.

Ez a mandátum, amelyet 22 nemzet ratifikált, kifejezetten elismerte a "zsidó nép és Palesztina között fennálló történelmi kapcsolatot" és "a Nemzeti Otthon visszaállítására készítő indítóokokat". Ezen vonatkozásban a "vissza" igekötő elhatározó fontossága. Minden valószínűség szerint nem akartak

valami újat teremteni, hanem "visszaállítani" egy olyan állapotot, ami már létezett.

A "visszaállítás" kifejezésének erejénél fogva a Nemzeti Otthont azonosították a zsidó állammal, amely Palesztinában a bibliai és bibliautáni korszakban fennállott.

palesztina és a népek önrendelkezési joga

Következő érveinkkel bebizonyítjuk, hogy ez a meghatározás nem egyezik a népek önrendelkezési jogával, ahogy azt bizonyos palesztinai arab vezetők szeretnék magyarázni. A "felfedezés", amely szerint Palesztinában arabnyelvű többség van, nem újdonság. Lloyd George és Balfour is tudomást vettek róla, amint ahogy W. Wilson és Smuts miniszterelnök és, nemkevésbé az Egyesült Nemzetek összes tagjai is, amikor ítéletükben a Zsidó Nemzeti Otthonról kedvezően határoztak. A népek önrendelkezési joga nem Arábiában született, hanem a kereszténység felvilágosult és fejlett gondolkodású államférfiainak szívében és agyában. Mindenki másnál alkalmasabbak ők arra, hogy magyarázzák és helyesen alkalmazzák az elvet. Ha Palesztina ügyében ilyen elhatározásra jutottak, a mellette és ellene szóló érvek mérlegelése és a zsidó és arab igények vizsgálata után tették azt, miközben a két faj élethez -, szabadsághoz -, és boldogsághoz való jogát alaposan megvizsgálták. Megegyeztek abban, hogy a

zsidóknak éppolyan önrendelkezési joguk van, mint egyéb népeknek, ennek következtében lehetőséget kell adni nekik arra, hogy újjáteremtsék nemzeti létüket, a föld felületének egy szűk területén, amelyre erkölcsi és történelmi joguk van. Tökéletesen egyetértettek öntudatukban azon ténnyel, hogy ez az intézkedés egyszerre szükségszerű és az emberiség parancsainak és legmagasabbrendű igazságoknak megfelelő.

Szerintük az arab népek nemzeti érdekeit és nemzeti törekvéseit a hatalmas arab birodalom tökéletesen kielégítheti. Ami a palesztinai arabnyelvű népesség jogait illeti, akkoriban 5-600.000 lélekről volt csupán szó, nemcsak egyéni szempontból, hanem kulturális és vallási közösség szempontjából is biztosítani kell. Azon időig is féltékenyen őrködtek jogaik felett, a jövőben is bizonytalansággal igyekeznek.

Amikor az ember Palesztinában egy bizonyos időt eltöltött, lehetetlen, hogy ne legyen rá hatással az a magábanálló módszer, amellyel ennek az országnak az arabjai, ez a kis nép, a mandátárius uralom alatt megszede magát a zsidó bevándorlásból hasznot húzván és a gazdasági fejlődést kihasználván. Kétségtelenül a palesztinai arabság sok vonatkozásban a világ legszerencsésebb arab csoportjának nevezhető.

a zsidó palesztina a civilizáció oázisa

Egy másik meggondolás is figyelemreméltó. Nem szabad elfelednünk, hogy - bármilyen is volt a helyzet 1919-ben vagy 1922-ben, és bármilyenek is voltak az arab harcok - az elmúlt évek alatt a helyzet lényegesen megváltozott. A mai Palesztina nem az, amilyenek akkor ismertük. Bizonyos értelemben új ország, új Palesztina. A földet átformálták, minthogy biztak a zsidók abban az ígéretben, abban az ünnepélyes nemzetközi kötelezettségben, amelyet éppen ezidőtájt tettek nekik és vagy félmillió ember jött az országba, hogy ott elhelyezkedjék. Energiájukkal, odaadásukkal, szeretetükkel és pénzüikkel áldoztak a Földnek, körülbelül kétszázmillió fontsterlingre emelkedett a beruházott tőkék összege, a mocsarakat kiszáritották, a meztelen dombokat újra befásították, városokat építettek, ipart teremtettek, nagy területeken narancsosokat rendeztek be, a Jordánvölgy energiáját kifejlesztették elektromos telepeikkel, vilamosították a környező vidékeket, a Holttenger ásványi forrásait fel kezdték használni. Röviden: elhagyott, elhanyagolt országot találtak, hustalanított osontvázsországot, ahogy az utazók oly gyakran megállapították ezt Palesztináról, és munkájuk, izzadságuk, vérük árán valami egészen újat alkottak: virágzó, modern, haladó, féliparos államot. Az új Palesztina majdnem annyira különbözik a régitől, mint Délkalifornia a félszázad előtti amerikai sivatagtól.

És ezt az új Palesztinát szeretné most az arab nacionalizmus, a sivatag tor-
kában a civilizáció ezen ~~házisát~~ ~~akarja~~ ~~arab~~ ~~nemzeti~~ ~~ellenőrzés~~ ~~alá~~ ~~helyezni~~.

És miért? Milyen új igényeket terjeszthet a pánarab nacionalizmus a demokrati-
küs világ elé? Nagy krízisük idején vajjon mivel járulhatna az arabság a demok-
rácia ügyéhez? Melyik oldalra állottak, amikor Rommel Alexandria kapujában ..
~~volt~~? Ott lengett e az arab zászló a csatatéren, hogy ne csak a demokrácia ü-
gyét védje, hanem saját országát, szabadságát és függetlenségét is, azokat a
vívmányokat, amelyeket az angolok, amerikaiak és franciák életük árán oly drá-
ga áron szereztek meg nekik? Mert most kimondhatjuk, hogy ma, amikor elhárított-
tuk a Közelkeletre tornyosuló rettentő veszedelmet, le lehet lepleznünk az i-
gazságot! Azon sötét és aggodalommal telt napokban az egész Közelkelet csel-
szövésék és árulások tragikus színpada volt. A Quislingek és az "ötödik had-
oszlop katonái" rendkívül tevékenyen munkálkodtak. A "tengely" szellemét
szállították az országnak, a "fasiszta dajka" tejét csempészték be, az arab
oligarchák ott settenkedtek az árnyékban a hatalom körül és megpróbálták hát-
baszurni a demokratikus nemzeteket.

~~Habár a földre,~~ minden minden hatás eljutott, nem talált a demokrácia ügye
~~sehol másutt~~ olyan kitartó és tevékeny szövetségeseket, mint abban a Palesz-
tinában, amely ~~az utolsó arcvonal előőrsa és bástyája~~ lett, lévén a Zsidó Nem-
zeti Otthon.

mit értünk „zsidó állam” alatt ?

A zsidó Palesztina demokratikus jellege, amely a háboruban és békében egyaránt oly világosan megmutatkozott, tisztán megjósolta a zsidó-arab kapcsolat jövőjét. Vannak az Egyesült Államokban jóakaratu emberek, akik - úgy látszik - nem képesek felfogni, mit értünk mi a Zsidó Állam megszervezése alatt? Amikor tervünk alkalmazásától tartanak, az arabok jóléte és helyzete miatt nyugodnak. Szeretném, ha minden lehetséges félreértés eloszlatásával lecsillapíthatnám az ilyen aggodalmakat. Amikor mi, cionisták, a zsidó államról beszélünk, nem azt értjük alatta, hogy ez az állam kizáróan zsidó lesz. Nincs szándékunkban az arab lakosságot a sivatagba üzni vagy a tengerbe taszítani, ellenkezőleg: mindenki, aki akar, maradhat, polgári és személyi jogait biztosítjuk, nem kevésbé törvény előtti teljes és tökéletes egyenlőségüket is. Sőt, ezen túl, az arabok megkapnak minden jogot majd és minden lehetőséget arra, hogy megőrizték és fejlesszék vallási és kulturális örökségüket. Nyelvüket elismerjük, hagyományaikat tiszteljük. Mindehhez kivehetik teljes részüket azon gazdasági előnyökből és kedvező alakulásokból, amelyeket az ország fejlesztése és forrásainak feltárása hoz magával. Ez már méltánylandó arányokban meg is valósult.

Ha most azt kérdezitek tőlünk, mit értünk a jövőendő palesztinai államhoz fűzött "zsidó" jelző alatt, azt felelem, hogy ez egyszerű és rövid kifejezés annak, hogy hála a nagyszámú európai és más zsidó repatriálónak, a zsidó nép számbeli többséghez fog jutni Palesztinában, így tartósan biztosíthatja a nyitott kapukat mindazoknak, akik utánuk következnek, oly módon, hogy az Ország sohasem szűnjék meg a zsidóság összességének menedéke lenni, ahová, mint ősi földjére tekint a zsidó nép, és a föld bármely pontjáról is odajöhet a jövőben. Zsidó Állam lesz a szó valódi értelmében, ami azt jelenti, hogy ebben a kis országban, a földgömb ezen kis pontján a zsidó nép, mint-hogy már nem kisebbségi sorsban él, szabadon fejlesztheti tehetségeit, iparát, szellemét és civilizációja kitörölhetetlen bélyegét belevésheti az ősi földi, miként a királyok és próféták idejében is megtette.

A zsidó államnak fejlődése demokratikus feltételek mellett és demokratikus szellemben történik majd meg. Nem lehet szó arról, hogy kisebbségi csoportok tömegesen vándoroljanak ki, vagy hogy "faji felsőbbrendűséget" hangoztassunk. A zsidók túlnyomó többségben lesznek és anélkül irányítják az ország fejlődését, hogy uralnák vagy elnyomnák a kisebbséget. Szükséges, hogy a zsidók és arabok kölcsönösen megbecsüljék egymást, tiszteljék egymás kultúráját és hagyományait, szabad és egyenlő polgárok módjára együttműködjenek és egyenlő mértékben járuljanak a jóléthez és a közös állam javához.

A Zsidó Állam arab polgárai ugyanolyan kedvező körülmények között élnek majd, mint példának okáért Kanada brit dominium farncianyelvű lakói. Szabad és

demokratikus, zsidó irányítás alatt levő állam lesz ez, zsidókból, muzulmánokból és keresztényekből összetetten, de ha vannak ott ilyenek, akár buddhistákból is. Mindnyájukat a legmagasabb hivatali állásokra is lehet választani.

Azt mondhatjuk, hogy a palesztinai arabok legalább annyi hasznot huznak majd a zsidók eredményeiből, mint maguk a zsidók, sőt, talán bizonyos értelemben még többet is, minthogy a társadalmi és gazdasági szinteken való emelkedésük magasra viheti őket rövid idő alatt. Néhány nemzedék múlva a legműveltebb, leggazdagabb, előrehaladottabb és talán legboldogabb arabjai lesznek a palesztinaiak egész népüknek. A demokratikus, pompásan fejlett Zsidó Államnak, amely polgárainak fogadja az ország arabságát, nagy befolyása lesz az egész Közelkeletre, ösztönzőül szolgál és végső eredményeiben a szomszédos országoknak is segítségükre lesz abban, hogy résztvegyenek oly régóta parlagon heverő földjüknek ujjaépítésében, mert hisz nem feledhetjük el, hogy az emberiség bölcsője ott épült meg valaha.

/Emanuel Neumann az Egyesült Államok Képviselőházának
Külügyi Bizottsága elé terjesztett memorandum. /

A következő lapokon megkíséreljük röviden elemezni a palesztinai arab-zsidó kapcsolatokat az egyetemes Közelkelet nagy kiterjedésű háttérével. A nagy vonalak javítják perspektívánkat és eképpen könnyebb szerrel találunk módot a felmerülő nehézségek legyőzésére. A palesztinai arabok helyzete gyakran, megtevéstő módon, a zsidók visszatérésével önrendelkezési jogától megfosztott elszigetelt nemzetéire egyszerűsödik le a megfigyelők szemében, míg ugyanakkor - és több joggal - azt hirdetik, hogy ezek az arabok a nagy arab faj vagy nemzet egy kis részét alkotják. A zsidóság helyzete - nemzet földrajzi és kulturális szempontból hontalanul, gazdasági és fizikai szempontból védtelenül - a maga egyedülálló és összetetten bonyolult jellegével sokakat zavarba hoz. A történelem azonban, ne feledjük, ritkán dolgozik sablónok után, nem tartja fontosnak, hogy "hasonló esetek" igazolják alkotásait, és éppen ezért kikerülni egy problémát csak azért, mert az a maga nemében egyedülálló, a probléma megnehezítését és megoldásának súlyosbbitását jelenti. Ezért az elénk táruló képet egyetlen egészként kell tekintenünk és ha ily módon mind a zsidók, mind az arabok valóságos szükségleteit teljes politikai, gazdasági és társadalmi összetételükben bíráljuk meg, az összeegyeztetés mikéntjére minden bizonyosság szerint rábukkanunk majd.

Efraim Broido

ZSIDÓK, ARABOK ÉS A KÖZELKELET JÖVŐJE

ind a zsidók, mind az arabok szorosán összekapcsolódnak **Palestina jövőjével.** Ez az összefüggés tulmegy Palestina határain, bár ez a Palestinán kívüli arabok esetében meglehetősen ujkeletű. Különbség van azonban mind fokozati, mind a lényegesség szempontjából azon módban, ahogy a Palesztina -probléma-bármiféle megoldása a két nemzetet érinti majd. Hogy megértsük ezt a különbséget, ahhoz látnunk kell az egész problémát a maga teljes perspektívájában.

Kezdjük azzal, hogy hasonlitsuk össze a zsidó, illetve az arab követelések teljesítésének lehetséges hatását. A Királyi Bizottság bizonyos tulzással ugy írta le a zsidó-arab konfliktust, mint "alapjában jog és jog küzdelmét." Ahol ilyen természetű viszály tör ki, az a kézenfekvő kérdés merül fel, melyik oldal tehet inkább engedményt, vagy más szavakkal: melyik félnek, az araboknak vagy a zsidóknak van-e nagyobb szükségük Palesztinára? Melyik fél veszít többet, ha a másik győz, mely esetben lehet bizonyos előnyökkel az adódó veszteségeket kiegyensúlyozni?

A palesztinai arabok, ma a népesség kétharmada, az országot -mint Sziria, és általában az arab világ részét - követelik az önrendelkezés elvének a-

lapján. Önönmagukat azon nyelvi közösség részének tekintik, amelynek közös történelmi emlékei és rangos közös területi és faji hagyatéka van, hiszen ezek teszik őket "arab"-bá. Az arabok, a szó tágabb értelmében, negyven millió lelket számlálnak és jóval három millió négyzetmérföldön felüli területet laknak Gibraltártól a Perzsa öbölíig. Politikai szervezetük a fejlődés sok árnyalatát foglalja magában, a középkori Arábiától a haladott Egyiptomig. A francia ellenőrzés alatt álló Északnyugatafrikát kivéve (és a bizonytalan illetőségű libiai gyarmatokat) az összes arabul beszélő népek többé kevésbé független országokban laknak. Modern időkben minden függetlenség feltétele a gazdasági erőben rejlik, de hogyha valamely nép iparának fejlettsége csekély, mint az araboké is, szuverénitása is korlátozott kell, hogy legyen. Az arab országok jelenlegi életkörülményei és nevelési viszonyai mellett ez a korlátozás nem túlságosan feltűnő. Minden esetre az arabok életüket saját módjukon élik és saját vezetőik kormányozzák őket, ami több, mint amit manapság a legtöbb európai államról elmondhatunk. És bár az arab népek általános haladása tekintélyes mértékben külső tényezőktől függ, végeredményben saját erőfeszítésük meghatározó mértékben befolyásolja azt.

A hárommillió . négyzetmérföldnyi - illetve 1,230,000 négyzetmérföldről van szó, ha kizárjuk belőle Egyiptomot és az afrikai arabnyelvű országokat - területet, ha a palesztinai arabok kérése teljesül, 45,000 négyzetmérfölddel növelnék (vagy csupán 10.500 négyzetmérfölddel, ha a Jordánon túli Kelet-Palesztináról nem beszélünk). Lényeges e ez a 45,000 négyzetmérföld az arab nemzet vagy az arab civilizáció szempontjából? Az arab történelem határozott

feleletet ad erre a kérdésre, Mohamed feltűnése óta az arabok messze túlhatoltak az arab félsziget szívéén, az arab uralom és kultúra számos középpontot teremtett, Palesztina azonban sohasem tartozott ezek közé. Az arab történelemben sosem játszott szerepet ez a föld, nem is alkotta a Zsidó Állam Kr. e. 70-ben történt pusztulása óta független államiság alapján.

a különbség...

Ha az arab faj sok országban (kivételet képez Palesztina) alkotott államot, a zsidó nép nem tette ezt soha. Sőt, maga Palesztina, amely két vallás születését és befolyásával egy harmadikét is eredményezte, csak egyetlen nemzetet hozott létre, és az emberiség tudatában is így ismeretes ez a tény. Páratlan kitartással tizennyolc századon keresztül reménykedtek és imádkoztak a zsidók visszatérésük lehetőségeért. A középkoron keresztül nehéz körülmények között Palesztinába zarándokoltak, mások állandóan ott is éltek. A modern időkben, amikor lehetőségeik valamivel megnövekedtek, ragaszkodásuk még szélesebb vonalú építő tevékenységben fejeződött ki. A palesztinai zsidó visszatelepülés jelenlegi fázisa már 70 éves. Fél évszázadot az ellenséges ottomán uralom és az angolok se hideg se meleg uralma alatt töltötték és minden nehézség ellenére elért teljesítményeik hosszú történetét mesélhetnénk el.

Olyan történet ez, amely, ha általánosan ismernék, sok kétséget eloszlatna

~~arravonatkozóan, hogy képesek-e a zsidók egészséges gazdasági életet felépíteni anélkül, hogy ezzel megzavarnák szomszédaik viszonyait? Elbiztosítva mindkételyt aziránt is, vajjon az "Ósi történelem" - ahogy a cionistáellenes vélelés hirdeti - meghatározhatja-e életünket? Az a tény, hogy a zsidóság egy része sokat veszített zsidó öntudatából és összetartásából, a nyugati világ előtt elküldösi azt a sokkal fontosabb tény, hogy Izrael Házának nagyrésze (milliók a Balti és a Fekete Tenger közötti országokban és ugyanannyian az amerikai diaszporában) nagyon mély értelemben zsidók, ez azonban még egyéb állításoknak és kötelezettségeknek sem mond ellent. Szívük mélyén őrzik zsidó érzéseiket, amelyek még csak inkább meggyökereznek az antiszemita üldözésekben, a zsidó szenvedés láttára, amely nem szűnik meg szemük előtt lebegni sosem, úgy hogy még azon országokban is, ahol viszonylagosan boldogok lehetnek, mint egyének, hontalanok maradnak népiségükben.~~

Ez a nézet a visszatérésbe vetett vallásos hittel keveredik, sőt az sugallja ezt. Ámde éppugy eljuthatunk az eszméhez hideg, ésszerű okoskodás folytán is, minthogy a zsidó nemzeti mozgalom bármilyen oldalról is vizsgálja is a zsidó nemzet helyzetét, amint hogy így is tett, mindig ugyanazon eredményre jut. Az elnyomott nemzetek újjászületésének ösztönzésére az utolsó század folyamán egyre inkább világos lett, hogy a zsidóságnak joga van az élethez, joga van saját életét élni, megteremtteni saját értékeit a magaslégszféra körében a többi nemzetekhez hasonlóan. Ez azonban majdnem lehetetlenné látszik a szétszórtság és a közös országtól való elszakított állapotban. Helyzetük egyik paradoxonja az volt, hogy bár nem élhettek teljes teremtő életet, nem szűntek meg mégsem önálló népcsoport lenni. Paleszti-

na az egyetlen ország, ahol a zsidóságnak lehetősége volt nemzeti ujjászül-
letésére, mivel az a föld olyan vonzóerővel hatott népére, amelyet máshol
megteremteni évezredekkel venne igénybe. Az a "máshol" egyébként nem is lé-
tezett és minden olyan kísérlet, hogy a zsidóknak területi pótlékot terem-
senek, kudarcba fulladt, akár a múlt század végi argentinai kísérletekről,
akár a jelenlegi század harmincas éveinek Birobidzsánjáról vesszük a példát,
míg ugyanakkor Palesztina véletlenül eléggé üres, vagy ahol nem üres, fej-
letlen.

További felettébb fontos különbség az, hogy míg az arab nacionalizmus kizá-
rólagos, a zsidó ujjáépítés korántsem az. Ha Palesztina felügyelete az ara-
bok kezébe kerülne, a zsidó néptől mindenesetre megtagadnák az önrende-
lés jogát, a mai palesztinai zsidó népesség a legjobb esetben is csak egy
megtört kisebbség nagyon is kétséges helyzetét "élvezné", hasonlóan a kö-
zépkori állapotokhoz, esetleg még annál is kegyetlenebb módon, amikéint az
iraki asszirok vagy az európai zsidók megsínylik ezt az állapotot. A zsidó-
ság mozgalma másrészt fenntartja az arabság jogát ahhoz, hogy az összes a-
rab országban politikai fejlődésének teljességéhez jusson el. Az igaz, hogy
az így alakult helyzet az ország egyeduralmára való egyedüli jogát nem biz-
tosítja a palesztinai arabságnak és azon van, hogy a jelen erőviszonyokat
megváltoztassa a zsidó nép sajátos történelmi helyzete alapján. Minde-
mellett teljesen elismeri, hogy a palesztinai araboknak joguk van szabad
nemzeti fejlődésükhöz a maguk közösségében. Minthogy arra nevelték, hogy

lázadjon a szellemi elnyomás és asszimiláció ellen, a cionizmus mélyen tiszteli mások multját és értékeit. A zsidóknak nincs szándékukban "asszimilálni" az arabokat. Nem készülnek egy új " palesztinai " nemzetot teremteni, hanem inkább a két nemzeti közösséget összekötni olymódon, hogy azok mindegyike megőrizze a maga történelmi egyéniségét, polgári közösségét és jogegyenlőséget. Ez a különbözőség csupán abból az eltérésből fakad, hogy az arab közösség számára a súlypont a nemzeti értelmezésben túlkerül a határokon, míg a zsidók számára Palesztina újjáteremtett nemzetiségünk fázisa marad.

Ezen meggondolás alapján a kérdés a következőre egyszerűsödik le: van-e egy népnek kizárólagos joga m i n d e n országhoz, amelyben él, még abban az esetben is, ha területeinek tulnyomó része lakatlan és ha ezen országok egyikét a népnek csak egy töredéke lakja, míg ugyanakkor egy másik népnek az mindenót jelenti. A szudétaföldi vagy nyugatlengyelországi német többség nem gyakorolhatja önrendelkezési jogát anélkül, hogy ne lenne tekintettel arra, mennyiben érinti az a cseh vagy lengyel nemzet sorsát. Még kevesebb erő van a palesztinai arab többség kérelmében (amely az arab fajnak csupán 2%-a és féltucat állam áll rendelkezésére), hogy határozzanak országuk sorsa felől tekintet nélkül a zsidók millióinak reményeire és szükségleteire.

a tágabb környezet

Még az is, aki csak felületesen szemlélte azokat az átalakítási műveleteket, amelyeket a zsidók Palesztinában végrehajtottak, kénytelen elismerni, hogy a status quo megőrzésének politikája ebben az országban nemcsak elzárná a probléma megoldásának útját, hanem meg is fosztaná a Közelkeletet a fejlődés elengedhetetlenül szükséges ösztönzőjétől. Még megfelelő tervek és együttműködés nélkül is a palesztinai zsidó erőfeszítés a maga határai között véghezvitt egyetmást abból, amit T. E. Lawrence képzelete megjósolt, amikor azt mondta:

" A zsidó kísérlet tudatos erőfeszítés, amelyet Európa utolsó európai népe acélból tett, hogy ellenálljon a kor sodrásának és újra visszatérjen a Keletre, ahonnan származott Tervük sikere feltétlenül a jelenlegi arab lakosságnak saját anyagi szintjükre való emelését jelenti majd, csupán egy kis időrendi eltéréssel és a következmények az arab világ jövőjére a lehető legnagyobb fontossággal bírhatnak. Olyan technikai kínálat forrásává bizonyulhat, amely függetlenítheti őket Európa iparától és ebben az esetben az új szövetség a világhatalom óriási erejét tárolhatja magában. Azonban az ilyen eshetőség nem az első vagy a második nemzedék számára bontakozik majd

ki, ~~hanem Nyugat-ázsia minden birodalmának alaptervében benne kell,~~
~~hogy legyen a jövő fejlődésének érdekében. Ez nagymértékben a zionis-~~
ta erőfeszítés folyamán dől majd el ... "

Ezért indokolt szemügyre vennünk azt a tágabb környezetet, amelybe Palesz-
tina problémái természetesen beleágyazódtak.

Ósi időkben a Közelkelet jelenlegi népességének sokszorosát tartotta el.
Azokon a területeken, ahol az esőzés elégtelennek bizonyul, a népességnek
mesterséges öntözési rendszereket kellett kiépíteni és fenntartani, a dom-
bokat terraszokra kellett kiképeznie az áradás elkerülése céljából és a téli
esőt vizgyűjtő medencékbe kellett tárolnia. Irakban a csatornák nyomai Kr.
e. XV. századba nyúlnak vissza. A történelmi szerencsétlenségek folyamán
ezek a bonyolult rendszerek lerombolódtak, az ország, amely valamikor az
ókori világ éléstára volt, alig különbözött valamivel a vadontól. Ma Irak,
egy Olaszországnak megfelelő nagyságu terület, és annál nem is szegényebb,
3 és fél milliós népességet tart el. Főproblémáját egy volt iraki minisz-
terelnök szavai fejezik ki legjobban:

" Iraknak mindenekelőtt nagyobb népességre van szüksége. Ez haladá-
sának nélkülözhetetlen feltétele. A Nilus völgyében Aszuantól a ten-
gerig, ahol a folyómenti lakosság öntözött földeken él, körülbelül
13 millió lakos van. Irak öntözhető területének bizonyára nem kisebb
Egyiptominál. "

Irak, amely Sir William Willkocks, a híres mérnök szerint 50 millió telepest fogadhatna be, a nagy lehetőségek és a mértéktelen elhanyagoltság kivívó példája. De ugyanez az igazság a Közelkelet legtöbb országában. 3 és fél millió ember él Szíriában és Libanonban, amelynek területe több, mint a háboru előtti Lengyelország egyharmada, de lakossága annak csak egytizede. A francia szaktekintélyek szerint a művelhető földek negyedrészt művelik meg. Transzjordánia, amely 3 és félszer akkora, mint Nyugatpalesztina, óriási művelhető területein mindössze 400,000 embert tart el. Még Szaudiarábiának is nagy művelésre váró területei vannak, azonkívül aranylelőhelyekben gazdag, ahogy Irak olajforrásai is elsőrendűek. Csak Egyiptom, ez az elnyugati-asodott arabul beszélő ország ért el megfelelően sűrű népességet. Itt 15 millió ember él olyan megművelt területen, amely csak egyharmaddal nagyobb Palesztinánál.

két kivétel

Mindezen országokban különösen a mult háboru óta bizonyos javulás állott be, de korántsem beszélhetünk még széleskörű, tervszerű fejlődésről. Csak Kemal Musztafa Törökországa és a Balfour deklarációba bizó Palesztina mutatott erőfeszítést Közelkelet tespedésének megtörésére. Minthogy megszabadult a nemtörök népesség felett való uralkodás terhétől, nemzeti összetartását a görög népcserével megerősítette, a modern Törökország a nevelésre, a mezőgazdaság javítására és iparosításra összpontosította erőit.

Az arab utódállamoktól eltérően ~~a modern Törökország~~ rájött arra a cseppet sem lényegtelen igazságra, hogy lehetetlen valódi függetlenséget gazdasági elesettségre és társadalmi hátramaradottságra építeni.

Törökország esetében éppen úgy, mint Palesztinában, a tevékenység kezdeményezése nem arab népektől származott. Az arab Középkelet népe fokozatos és kikerülhetetlen változásának ellenére sok tekintetben - különösen társadalmi felépítésben - ugyanaz maradt a háboru után is, mint egy századdal előtte volt. Patriárkális kapcsolatok uralkodtak minden kis közösségben, ezen egységek feje a sejk volt és nem volt létjogosultsága az egyénnek ezenkívül. A nagy birtokos-családok, amelyek kezükben tartották a vagyont, a néptömegek iránt csak kevés érdeklődést tanúsítottak, ha csak a kizsákmányolás tárgyát nem nézték bennük. "A népet elnyomásban és tudatlanságban kell tartanunk, hogy kormányozhassuk, mert máskülönben hogy is kormányozhatnánk?" Az antiochiai tanács egy vezető tagjának a múlt században tett ezen vallomása máig is érvényes. A tudatlanság és elnyomás hatására a néptömeg közönyösen és gyanakodóan állt szemben minden tekintéllyel, úgyhogy ez a megatartás az arab lelkiségbe gyökerezett és nehéz elnyomni.

zsidók és arabok találkoznak...

De végre ezen tespedő társadalomnak felső rétegében fokozatos változás folyamata ment végbe. A Nyugattal való kapcsolat a XIX. század közepe óta egyre erősödött, Egyiptomban és Libanonban a nyugati ügynökségek nevelő munkát

végeztek, ezzel felkeltették a szunnyadó nemzeti törekvéseket az arabnyelvű népek lelkében. Eléggé különös módon az arab világ legkevésbé haladott része - maga Arábia - lett az első világháború folyamán az arab ügy harcának kiindulási helye. Ez talán első sorban azon ténynek tulajdonítható, hogy ezek a területek kevésbé szigorú török felügyelet alatt állottak. A helyi arab vezetőkkel érintkező angol tiszték könnyen fellázíthatták őket a török iga lerázására. Így egy általános arab felkelést vettek tervbe és bár ez sohasem történt meg, voltak arab kötelékek, amelyek szerepet játszottak az ottomán uralom megdöntésében, habár ez tulajdonképpen angol és indiai katonák műve volt.

Ami kis segítséget a szövetségesek az araboktól kaptak, az a Hasemite család tagjai parancsnoksága alá tartozó törzsektől eredt, Sherif of Mekka családfővel az élükön, aki kétségtelenül azt várta, hogy valamelyik arab állam uralma alá kerül az angolok segítségével folytán. Annak a története, hogy ez az állam miért nem született meg, nem tartozik ide. Azonban, amint egy illetékes megfigyelő megjegyezte, "ha fel is állították volna ezt az arab államot, egy nyugati hatalom ellenőrzése és vezetése mellett, az ebből eredő surlódás és a gazdasági és katonai megterhelés majdnem bizonyosan tulsok lett volna számára." De ha ez az állam nem is alakult meg, Egyiptomon kívül Arábia és Irak is független lett, Transzjordánia ennek következményeképpen keletkezett, Szíria és Libanon is a függetlenség útján vannak. Azonban sohasem volt afelől kétely Palesztina helyzetét illetően a múlt háború folyamán és közvetlenül utána, bár a hivatalos okmányok haj-

landók voltak rosszul értelmezni. Az arabokat nem bátorították fel arra, hogy azt higgyék, joguk van államukba bekebelezni Palesztinát. Néhány hónappal a Balfour-deklaráció nyilvánosságra hozatala után, amelyben az angol kormány megállapította, hogy "kegyesen nézi a zsidók számára egy nemzeti otthon alapítását Palesztinában." És Sherif úgy üdvözölte a Palesztinába érkezőket, mint "annak vérbeli fiait." A zsidók és arabok törekvéseit nem tekintették egymást kizáróknak, sőt némelyek előtt ez szerencsés és jelentős találkozásnak látszott, mivel a zsidók és arabok harca majdnem egyidőben kecsegtetett eredménnyel. Körülbelül ugyanabban az időben, amikor az arabok, százados idegen uralom után, politikai emancipációjukhoz közeledtek, a zsidók is megelégedéssel vehették tudomásul, hogy évszázados hallgatás után a nemzetközi politikában újra helyet kaptak, amikor "elismerték a zsidó nép történelmi kapcsolatát Palesztinával és ahhoz való jogát, hogy újjáépítse nemzeti otthonát az országban." Minthogy azóta annyit beszéltek az arab és zsidó igények között fennálló ellentmondásokról, jó megemlíteni, hogy amint a Királyi Bizottság kifejezte, "volt egy idő, amikor arab államférfiak hajlandók voltak a kis Palesztinát átengedni a zsidóknak, feltéve, ha Arab Ázsia többi része szabad marad." És az arabok magatartása nem pusztán beletörődésből származott, inkább abból a készségből, hogy együttműködjenek a zsidókat régi hazájukba visszasegítő politikában az egyéb érdekeltekkel. Arab és örmény szónokok vettek részt azon az 1917 december 2-i londoni gyűlésen, amely a Balfour deklaráció ünneplésére jött össze. Ekkor mondotta Lord Robert Cecil: "Kívánságunk az, hogy az arab országok az araboké legyenek, az örmények az örményeké és Judea a zsidóké." Az arab ügy oly kitartó harcosai, mint Sir Mark Sykes és T.E. Lawrence nem utolsó sorban azért pártolták a zsidók ügyét, mert biztak azon képességükben, hogy palesztinai munkásságukkal az egész

Közelkelet fejlődésének iramát meggyorsítják.

Az arabokban meglévő együttműködés szellemének egyik legékesebb bizonyítéka a Fejszal-Weizmann megegyezés. Elmult időkben az arab-zsidó kapcsolatok alapja a türelem volt. Most először találkoznak egyenlő ellenfelekként. 1919 január 3-án Hedzsasz arab királysága részéről Fejszal emir és a Cionista Szervezet részéről Chair Weizmann egy okmányt irtak alá, amelyben megegyeztek "a lehető legszorosabb együttműködésről az arab állam és Palesztina fejlesztésében." A zsidók és arabok testvériségéről beszélt ez az okmány, teljességgel helyeselte a szélesvonalu zsidó bevándorlást és települést, előre meglátta a palesztinai zsidó szakértők munkásságának jelentőségét az arab Közelkelet gazdasági fejlődésében. Az arab főmegbizott a békekonferencián elfogadta a zsidó programot Palesztinát illetően, azt a konferencia előtt "mérésékeltnek és megfelelőnek" jellemezte és a sziriai delegáció, amely Fejszal azon követelését, hogy Sziriát ő kormányozza, ~~ellenezte~~ és helyette egy Sziriával szövetséges Palesztinát kívánt, szintén helyeselte a zsidók vissza-telepítését Palesztinába. "Együtt dolgozunk a megjavított és újjáéledt Közelkeletért és mozgalmaink kiegészítik egymást" - írta Fejszal Felix Frankfurternek, a Cionista Szövetség kiküldöttjének a békekonferencián, amikor az egyezményt jóváhagyta. "A zsidó mozgalom nemzeti és nem imperialista. A mi mozgalmunk is nemzeti és nem hódító szándéku, Sziriában pedig van hely mindkettőnk számára. Valóban azt hiszem, hogy egyikünk sem érhet el igazi sikert a másik nélkül."

A harmonikus arab-zsidó kapcsolatoknak ezen pillanatai megvilágították, sajnos csak rövid időre, a jobb jövő útját. Ha későbbi események és a külső tényezők közbejötték meg is akadályozta ezt, a tény mutatja, hogy mit lehetett volna szilárdabb alapon elérni.

a cionisták arab-politikája

Azon sajátos körülmények között, amelyek a mandátumi Palesztinában annak következtében adódtak, hogy a két nép közötti kapcsolat kevésbé volt elhatározó jellegű, mint maga a mandatárius kormányzat éppen tulzott felügyeleti jogai miatt, és mert ez a hatalom mindig a mérleg két serpenyőjét figyelte és hatalmában állott meghiusítani minden olyant, amely a két-rész közötti egyensúlyt megbolygathatta volna, tehát a megegyezés maga is végeredményben a harmadiktól függött. Az arab lélek, amelyet még mindig megfélemlített minden tekintély, a brit magatartás minden ingadozását azonnal észrevette és mihamarabb nyilvánvaló lett, hogy a mandátum ötlete semmiesetre sem a kormányzat *g r a n d e p a s s i o n* -ja, az arab-zsidó megértés gyakorlatilag lehetetlenné vált.

A zsidók mégsem szüntek meg a megértést remélni. Az arab vezetőkkel folytatott tárgyalásaik és dr. Weizmann megegyezése Fejszallal azt bizonyítja, hogy nem hagyták figyelmen kívül - ahogy erre nem egyszer utaltak is - az arab tényezők. A múlt háború után való első cionista kongresszus (1921-ben) határozatba hozta:

"... a zsidó nép sorsa megköveteli, hogy az arab néppel egyetértésben és kölcsönös tiszteletben éljen, vele együtt a közös otthont virágzó közössé építse, olyan alkotássá, amely mindkét népnek zavartalan nemzeti fejlődést biztosít majd."

A palesztinai zsidók első képviselőházi ülése Jeruzsálemben, 1920 október 7-én ülven össze egy határozatot fogadott el, miszerint "a béke és barátság fenntartása az arab néppel munkánk sikerének fontos feltétele és nemzeti törekvéseink megvalósításához vezet. A zsidó és arab nép fajilag rokon, nyelvben és kulturában testvér egymással, siettetni fogják egymás renaissanceát és az egész Keletét is közös munka és kölcsönös segítség eszközeivel." Az Exekutiva egyik nyilatkozatában, amelyet Nahum Sokolow a XVII. cionista kongresszuson, 1931-ben olvasta fel a következő sorokat: "Alapvető elv, hogy számbeli erőre való tekintet nélkül a két név egyike se uralkodjék a másikon." Ugyanezen eszme ihlette dr. Weizmann szavait a Királyi Központi Ázsiai Társaság 1916 május 26-án tartott gyűlésén, röviddel azután, hogy a tengely pénzelté terrorhullám utolsó kitörése is elült.

"Nem vagyok borulató. Hiszek a jövő arab-zsidó együttműködésben, bármi történjék is ma; hiszem, hogy eljön az idő, amikor mind a zsidók, mind az arabok megértik majd, hogy éppugy élhetnek, mint ahogy például különböző fajok élnek együtt békés Svájcban. Ma az arabok vannak többségben, megkísérik az uralkodást bottal, késsel, gyújtogatással. Holnap talán a zsidók lesznek többségben. De nem szabad, hogy akár a zsidók

akár az arabok felsőbbrendűek, vagy alsőbbrendűek legyenek. Mindenesetre, ami a cionista mozgalom legutóbbi 20 évének vezetőit illeti, azok állandóan megértést kívántak és kívánják is mindaddig, amíg meg nem valósul reményük Palesztina földjén."

átalakulás palesztinában

Utaltunk a gazdasági és társadalmi trespedés időszakára, amely Közelkelet felett eluralkodott. Palesztina a zsidó település modern fázisa előtt e szabály alól nem volt kivétel. Minthogy az arab hódítás óta legalább tizenhét-szer leigázták, sorsa szomszédaiénál még kevésbé volt irigylésre méltó.

A több mint 12 évszázad folyamán, amely Palesztina arab meghódítása óta elmult, ez a föld látszólagosan kiesett a történelemből. Gazdaságilag és politikailag Palesztina a világ életének szinterén kívül esett. A gondolat birodalmában, a tudományban vagy irodalomban semmivel sem járult hozzá a modern civilizációhoz. Közelmúltbeli helyzete rosszabb volt, mint annakelőtte. 1914-ben az ország a háboru előtti ottomán uralom lethargiájának és rossz kormányzásának közkeletű példája volt. A népesség, akkor még tulnyomóan arab, bizonytalan megélhetését a dombokon kereste. A síkságokról, ahol az élet és tulajdon értéke majdnem a nullával volt egyenlő, az ősi idők öntöző művei rég eltűntek. Jaffa környékén valami narancsot termeltek ugyan, de a tenger-melléki övezet legnagyobb része gyéren lakott és hiányosan művelt volt. Esdráleon mocsarakkal és maláriával bővelkedett, A Jordántól keletre semmisen

maradt a klasszikus idők görög városaiból, ha csak egy-két romot nem számítunk annak. Délre Bersébában, egykor néhány gazdag város helyén, a városi élet minden jelét eltemette a győzedelmeskedő homok.

A kép kiegészítésére hozzátehetjük, hogy az adószedők kizsákmányolása, mint-hogy az adókat árverés útján a legmagasabb ajánlatot tevőnek adták bérbe, megölt minden vállalkozókedvet. A feudális anarchia, a hivatalok és bíróságok megvesztegethetősége és a közbiztonság hiánya végképp elzüllesztették az országot. Az utakon vándorló beduinok hemzsegték, és ezeknek a rablás erény és egyszersmind szükségesség is volt.

A zsidó ujjaépítő munka megszüntette a hanyatlás uralmát. Más telepítő-mozgalmakkal ellentétben a zsidó uttörők irtóztak attól a módszertől, amely a hőstettet és rablást felismerhetetlenül összekeverte a gyarmatosítások folyamán. Nem azért jöttek Palesztinába, hogy a nemzsidó népesség költségére berendezkedjenek, hanem új gazdasági helyzetet akartak teremteni, amelyen eddig még nem létezett, abban bíztak, hogy munkájukkal az arab gazdasági életet kiegészítik és annak színvonalát emelik. Tevékenységük forradalmasította Palesztina egész gazdasági és ipari alapját. A török forradalomtól eltérően ennek a zsidó forradalomnak nem volt háta mögött államhatalom: idealizmus és állhatatos erő vitte előre, hogy hatalmas földterületeket ragadjon ki vad és egészségtelen állapotúkból és Palesztinát újból egészséges országgá varrázsolták a zsidó telepések. Ez a forradalom a vizeket öntözésre

és erőművek energiaforrására használta fel; a ~~nam kifizetődő gabonatermelést~~ ~~belterjes vegyes földműveléssel helyettesítette~~; zöldséges kerteket, tejgazdaságot és baromfitenyésztést honosított meg; mezőgazdasági gépeket vezetett be. Az 1935-ös év folyamán a mezőgazdasági gépek behozatalának egy főre eső indexe Palesztinában 100 volt, ezzel szemben Egyiptomban 9.7, Szíriában 4.7, és Irakban 1.2. Az ipari gépek behozatala tekintetében ugyan ezen évben ha a palesztinai indexszámot 100-ra vesszük, összehasonlításképpen az egyiptomi 9.1-el, a szíriai 7.9-el és az iraki 4.9-el alakult. A citrus termelésének növekedése Palesztinát néhány rövid év alatt a citrusexportáló országok között, Spanyolország után, a második helyre juttatta. A külkereskedelmi mérleg egy személyre eső összege 1935-ben Palesztinában 19,980 LP volt, ezzel szemben Egyiptomban 4,430, Szíriában 3,350 és Irakban 3,330 LP. 1936-ban a zsidó ipar 2 millió LP értékű árut termelt, míg 1943-ban ez a termelés 37,500,000 LP értékű volt, bár itt a háboruokozta áremelkedést tekintetbe kell vennünk a termelés értékének valóságos növekedése megállapításánál.

Ha a zsidók egy magasabb életszinvonalon alapuló új gazdasági életet és piacokat teremtettek, ezen fejlődés hatásait nem lehetett egyedül a zsidó szférára korlátozni. Száz és száz módon virágoztatta fel az arab gazdasági életet és olyan változásokat eszközölt, amelyek másképpen nemzedékeket és nemzedékek munkáját vettek volna igénybe.

az arab népesség növekedése

Az arab népesség növekedésében rendkívül meglepő eredményeket figyelhetünk meg. Egy jelentés szerint "1920 óta számuk 600,000-ról körülbelül 950,000-re növekedett (1937-ben, ma 1,100,000) és ezen esetben, a zsidókétól eltérően emelkedésük csak csekély mértékben volt bevándorlásuknak tulajdonítható. Ezek figyelmenreméltó számok, különösen azon általános vélemény szemszögéből, hogy Palesztina népessége az ottomán rezsim alatt többé-kevésbé állandó volt."

A palesztinai nemzsidó népesség 50.1%-os növekedésével, amely az 1922-35 években történt, ha összehasonlítjuk Egyiptom népességének 1923-tól 35-ig való növekedését, amely 13% volt, láthatjuk a különbséget. Még ha a szomszéd országokból jövő korlátlan arab bevándorlás nagyobb szerepet is játszott, mint ahogy azt a Királyi Bizottság gondolta, ezen növekedés főtenyezője mégis csak a magasabb születési arányszám, a csökkent halálozás és gyermekhalandóság, ez pedig mind a nagymértékben megjavult gazdasági és higiéniai körülmények eredménye. Nem jelentéktelen körülmény, hogy az arab népesség legnagyobb növekedése Palesztinának éppen azon részein következett be, amelyeket a zsidó munka fejlesztett ki.

A változás másik jelét az arab kivándorlás megállása mutatja. Az első világháborúig Palesztina, akárcsak Szíria, amelyhez tartozott, az arab kivándorlók özönét bocsátotta Amerikába és egyéb országokba. 1913-ban pusztán a jeruzsálemi kerületből 2,000 kivándorló hagyta el az országot. 1936-ra az egész Palesztinából kivándorló arabok száma 387-re csökkent. Szíriában, ahol a zsidó munka nem folyt, a kivándorlás viszonylagosan magas volt, az 1922-33 évek átlaga 9,300 ember lévén.

A zsidó település még egy jellemvonását írja le a palesztinai főkormányzó 1925-ös jelentése:

" Az országban a nagy zsidó beruházások tekintélyes része az arab népeséghez szivárgott, a föld-eladások sok birtokosnak lehetővé tették, hogy adósságaitól megszabaduljon és megmaradt földjének fejlesztéséhez tőke álljon rendelkezésére. Lehetetlen, hogy egy ilyen kis országban elkölthetnének 6 millió fontot anélkül, hogy a lakosság minden rétege ne érezné a gazdasági jótétét."

A zsidó tőke azóta meghaladta a 100 millió fontot és ez a beözönlött érték mindenütt éreztette hatását. Azok a fellahok, akik földjük egy részét zsidó telepeseknek adták el, tovább javították földművelési módszereiket és életszínvonalukat. A zsidó bevándorlás nagy városi piacokat jelentett az arab parasztnak, ahol magas áron értékesíthette terményeit. Az államkincstárt is olyan összeggel látta el, hogy a fellahok adóját elengedhették, továbbá kamatmentes kölcsönöket és vetőmagvakat ajánlhattak fel számukra.

Helytelen volna feltételezni, hogy mindez elegendő a hosszú szegénység és elhanyagoltság megszüntetésére. Bár kisebb mértékben, mint azelőtt, a fellah még ma is az arab földesur és uzsorás markában van. Gyakran ez a kettő egy személy. A föld az effendik kezében van, a fellahra súlyos adósságok nehezednek és ez a két körülmény szoros kapcsolatban van egymással. A felszereléshez szükséges tőke hiánya és az a tény, hogy sok esetben a fellahnak több a földje, mint amennyit egyáltalán megművelni képes, még mindig az arab parasztélet fővonása. A fellah nehézségeit csak mezőgazdasági belterjesítéssel lehet legyőzni. Minthogy súlyos adósságokkal küzd, rendes hitelekkel nem képes boldogulni. A fellah és az új zsidó telepes szükségleteinek összekapcsolásával sok ilyen nehézséget meg lehetne oldani. Nincs semmi ok arra, hogy azt higgyük, ha az arab paraszt megfelelő tőkét kapna, nem követhetné a zsidó telepes példáját, akinek 40 évvel ezelőtt még 250 dunamra volt szüksége létének fenntartásához, az első világháború után már csak 100 dunam öntözetlen földre, amikor az öntözés kellőképpen kifejlődött, már 20 dunamot kellett felhasználnia, mert 1 dunam öntözött föld jövedelme 5 dunam öntözetlen földével egyenlő.

arab-zsidó szakszervezeti szövetség

A zsidó és arab gazdasági élet természetes együttműködése mögött nagymértékű egyéni emberi együttműködés és jóakarattal munkálkodik. Sok fellah tudta, hogy a zsidó munka nem fosztja meg az arabokat tulajdonuktól, nem ütközik érdekeikbe és nem is hagyták magukat egykönnyen megszállítani a zsidók ellen izgatóktól. Tanultak a zsidók példáiból a földművelés terén és baráti látogatásokat tettek zsidó szomszédaiknál. A fasciszta arab hordák a második világháború előtti hosszú terrorhadjáratokban kénytelenek voltak száz meg száz arab parasztot megölni, mielőtt szándékukat akár csak ideiglenesen, arab vidéken is, elérhették volna. Amikor egy Haifa melletti kőbányában arab munkások sztrájkoltak, zsidó munkások gyűjtést indítottak táplálékkal való megsegítésükre, hogy jobb munkafeltételeket érthessenek el. A fennálló jóakarattal még határozottabb alakot öltött akkor, amikor a zsidó munkásszövetség, a Hisztadrut, az önálló zsidó és arab kereskedelmi szövetségek végleges társulását kívánta a Palesztinai Munkás Ligán keresztül.

Az arab városi munkások száma csekély. Sokan csak idénymunkások, az év legnagyobb részében saját földjüket művelik és természetesen nehéz őket megszervezni. Az első komoly kísérlet olyan téren történt, amelyen az év legnagyobb részében munkát találtak és a zsidók és arabok munkafeltételei azonosak voltak. Az Állami Posta, Vasút és Távírónál az arabok és zsidók 1919-

óta együtt dolgoztak és ebben a kivételes esetben egyesült szakszervezetet alapítottak, a Hisztadruttal kölcsönös kapcsolatot építvén ki. Hamarosan nyilvánvaló lett, hogy az angol kormány nem kedveli az arab-zsidó szakszervezeti szövetséget. Valamilyen uton-módon az arab munkások tudomására hozták, hogy jobban járnának, ha felhagynának zsidó munkatársaikkal való szövetségükkel (akiket általában veszélyes "bolsevikiknek" jelöltek meg). Ha hallgattak volna a tanácsra, olyan kedvezményeket veszítettek volna el, mint a betegségbiztosítás és a kölcsönös segítség egyéb formái, amelyeket általában alacsony összegekért a Hisztadrut adott nekik és maga a kormány sem gondoskodott volna megfelelő könnyítésekről.

A zsidó munkásosztály harcának eredménye természetesen messze túlmúlt a szervezett arab munka szerény határain. Főleg a Hisztadrut erőfeszítéseinek tulajdonítható, hogy az arab munkások a vasutakon és más állami vállalatoknál a haifai kikötőben és a nemzetközi tőke egyéb vállalatainál 8 órás munkanapot és megfelelő feltételeket biztosíthattak maguknak. Az évenkénti fizetéses szabadság, az üzemi balesetek elleni biztosítás, a gyermek- és a női munka védelme hallatlan előnyt biztosít az arab tömegeknek. A bérszinvonal és a palesztinai arab munkások munkafeltételeinek standardja magasabb, mint a szomszédos országok bármelyikében dolgozó arab munkásoké, beleértve a haladott Egyiptomot is. Mindezen tények ellenére a hatóságok egyesült ereje a rendőrséggel és a bíróságokkal együtt ellenezte a zsidó-arab szakszervezeti együttműködést, és bár a Palesztinai Munkásliga néhány tagja a terrorbandák kezébe került, a tagok nagyrésze hű maradt szakszervezetéhez. Ez a tény kétségtelenül hozzájárul a bizalom szelleméhez az arab és zsidó munkások között.

palesztina - az építő demokrácia próbája

Nem volt teljesen elszigetelt jelenség a hivatalos politika gáncsoskodása a zsidó-arab szakszervezeti együttműködés és gazdasági tervek, illetve ezekhez hasonló kezdeményezések ügyében. A valóban széleskörű arab-zsidó együttműködés kudarca az építő tevékenységű eszme meggyökeresedésének bukásából származik. Végeredményben a nyugati irányítás felsülésének tulajdoníthatjuk mindezt. A múlt háború után a győzedelmes demokrácia forrásai hamarosan kiszáradtak. Az arabok, különösen az arab intelligencia előtt a demokrácia sohasem jelent meg lobogó hit vagy alkotó terv alakjában. Megelégedett azzal, hogy politikai formula maradjon, az uralkodó osztályok hatalomhoz jutásának egyszerű eszköze legyen. És valóban megfelelőbb volt ezen osztályok számára "önrendelkezés" -ről, "felelős kormányzat" -ről vagy az "imperializmus" utólsó maradványának eltüntetéséről beszélni - ami mind rendkívül tiszteletreméltó cél! - mint olyan feladatokat elvállalni, amelyek saját népük társadalmi, gazdasági és nevelésügyi színvonalát emelték volna. A nyugati vezetés egyik legtragikusabb vonása a Közelkelet népei közt és másutt is az volt, hogy miután a külsőleges demokrácia jelszavait felajánlották nekik, elmulasztották figyelmüket ráirányítani az előttük álló reális, sürgető feladatokra. Hogy a fascista és náci ideológia olyan mélyen belevésődött a második világháború előtt és alatt az arab lelkekbe, nem kevéssé azon ténynek tulajdonítható, hogy a nyugati demokrácia képviselői nem bővelkedtek azon tabetságban, amellyel az

alkotó nemzeti eszméket az egyszerűbb nép életében az egész Közelkeleten valóra válthatták volna.

Palesztina bizonyos értelemben próbatétel volt, minthogy a Zsidó Nemzeti Otthon megvalósítása olyanfajta dinamikus koncepciót feltételezett, amilyenre T.E. Lawrence gondolt. Az újjáépítés politikája, a zsidók friss gazdasági és kulturális ösztönzésének hasznosítója, a földek egyszerű felosztása, mezőgazdasági és ipari fejlődés az arabok életszínvonalát még magasabbra emelték, miközben a zsidó település számára újabb alkalmakat teremt. Az arabok és zsidók politikai együttműködéséhez kiköveznék az utat a mandátum ideje alatt, hogy aztán lejártával az egészséges politikai fejlődés kilátásait tárja a haladó ország elé.

Az ilyen reformigyekezet azonban kívül esett az angol gyarmati szolgálat sán dékán, azon a gyarmati szolgálatén, amely pedig nagymértékben volt felelős a mandátum értelmezéséért és végrehajtásáért. A zsidókhöz hasonló dinamikus elem bejutása a különben semmi fantáziát nem igénylő porondra, zavaróan hatott az átlaghivatalnokokra, akik szivesebben dolgoztak a reakciós arab vezető osztályokkal. Nem kísérelték meg tehát a zsidók és arabok közötti szakadékot áthidalni, hanem azt magábanvéve hasznosnak tekintették. Kitalálták azt a, most hivatalosan megcáfolt, mithoszt, hogy a zsidók az arabok jogaira és birtokaira törnek, ezzel a küldetés egy fajtájával ruházták fel magukat: az erőssel szemben a gyenge védelmezőjének szerepébe öltöztek.

Ilymódon szándékosan az effendik kezére játszottak, akik boldogan huzták fel a falakat, nehogy a haladás szele befujjon az arab otthonokba. Az arab föld-birtokosok és papok szövetkeztek a velük rokon hivatásos intelligenciával és valóban felháborodtak, amikor látták, hogy az arab tömegek emancipációja a zsidó munka fejlődésével együtt halad. Megkönnyebbültek tehát, amikor hasonló gondolkozású angol tisztokra találtak. Ez az entente cordiale a képzelet-szegény gyarmati tisztok és a feudális arab vezetők között az összes palesztinai nehézségek háttere.

A zsidó-arab kapcsolatok helyreállítása lényeges cselekedet a Palesztina-probléma méltányos megoldása céljából. Ha egyszer idáig eljutottunk, két nagy probléma megoldásához jutottunk közelebb: a világszerte fennálló zsidó szenvedés megkönnyítéséhez és Közelkelet gazdasági ujjaépítéséhez. Ámde ezen célok egyikét sem érhetjük el, ha reakciós, régimódi felfogások uralkodnak majd.

jövő tervek

Palesztinában a zsidóknál van az irányításhoz szükséges gyakorlottság és a vezetésre való képesség nagy része, amelyre az elvállalt átalakítási műnek épülnie kell. Ilyen természetű vállalkozás nem virágozhat idegen, bár baráti irányítás alatt. A nyugati, demokratikus vezetés még hosszú időn át elengedhetetlen lesz Palesztinában éppúgy, mint máshol. Vajjon az Egyesült Nemzetek megközelíthetik-e kérdéseinket merészebb módon, mélyebb betekintéssel és job

tervekkel, mint ahogy azt eddig tették?

Nyugatpalesztina földjének 70%-a sem nem művelt, sem nem lakott. A már biztosított vízmennyiségek alkalmazásával lehetővé válik 4,000,000 dunam öntözése, és ezen a földön 200,000 mezőgazdasággal foglalkozó család elhelyezkedése. Palesztina déli részén nagy földdarabok és elegendő viz áll művelésre alkalmazható állapotban, az ország északi részén hasonló a helyzet. Dr Lowdermilk terve például, ha kivitelre kerülne, öntözésre használná fel a most haszontalanul a Holttengerbe elfolyó vizet, amivel olcsóbb hajtóerőt állítana elő egy, a Földközi tengertől a Jordán völgyéig húzódó csatorna építésével. Ezek a tervek a jelenlegi népességen túl és felül 4 millió telepesnek adnának helyet. Minden terv azon lehetőség növelésére, amit Palesztina "felvevőképességének" neveznek, természetesen az ország földrajzi helyzetével összefüggő mezőgazdaság és ipar kombinációját tételezi fel. Másodsorban tekintetbe veszi a zsidók dinamikus haladásának adottságait. Bármilyen legyen is a becsülés vagy megközelítés alapja, arra az eredményre juthatunk, hogy 4 millió új telepes számára van hely Palesztinában anélkül, hogy a jelenlegi lakók, akár zsidók, akár arabok bármelyikének érdekét is sértené.

A Palesztinában már eddig is lefektetett alapokon természetesen könnyebb lehet építeni, mint a Közelkeleten másutt. De a Palesztinában gyűjtött tapasztalat és felhasználható szakértelem bármely más tervben is alkalmazható, és ily módon a világ ezen fontos területének hátramaradott népességét a jólét áldásaival megismertetheti. A Közelkelet országainak sok közös problémája van

és ezeket a legkönnyebben országos elrendezéssel oldhatnók meg. A természeti forrásokat és az emberi tehetséget céltudatosan lehet irányítani. Az intenzív öntözés, a megnüvelt területek és a termelvények sorozatának kiterjesztése sok probléma megoldását teszi szükségessé. Közelkelet öntözhető területeinek nagysága egy óvatos becslés szerint oly nagy, hogy 12,600,000 főnyi népességet képes felvenni. Az öntözhetetlen, de művelhető terület, ha négyzetkilóméterenként ötvenes sűrűséget számítunk, még 15 millió embert vehet fel. Tehát tisztán mezőgazdasági alapon 30 millió embernek adhatnának ezek a területek megélhetést. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül ezen, három földrész találkozásánál fekvő területnek ipari lehetőségeit sem. Ezek a lehetőségek tulajdonképpen korlátlanok és ha Közelkelet ifju államai nem óhajtanak visszaesni abba a sötétségbe, amelyből kiemelkedő félben vannak, meg kell tanulniok nyersanyagforrásaik megszervezését és termelésük magasabb szintre emelését.

Egyoldalú gazdasági megoldással nem lehet ezen terület szöges politikai problémáit megszüntetni. Érdeemes azonban a most lezajlott háboru után a gazdasági végén megragadni a dolgot. Ezzel elérhetjük azt, hogy a politikai nehézségeket a maguk helyes arányaiba szoritjuk vissza. A közelkeleti államok közül egy sem lehet biztonságban saját forrásain kívül eső támadásokkal szemben. Feltétlenül szükséges tehát valamely külső hatalommal való társulás, vagy a biztositás egyéb módszere. Az imperializmus veszélyei tulságosan nyilvánvalóak. Az igazi függetlenség felé azonban nincs rövid ut. Az oda vezető ut jobb nevelési, egészségügyi és gazdasági szervezeteken keresztül visz a független államiság felé.

Felvillant előttünk valami abból a képből, amit Palesztina valósíthat meg a Közelkelet anyagi renaissanceának érdekében. Politikai tekintetben Palesztina szintén nem jelent veszélyt a politikailag érlelődő arab világ számára. Mivel néhány tulnyomóan arab ország veszi körül, piacának nagyrésze mindig ezektől függ majd. Már ezért is a zsidó államnak az arab nemzetekkel baráti kapcsolatokat kell teremtenie. Ahogy Fejszal helyesen mondta, a zsidó mozgalom nacionalista és nem imperialista. Távozik attól, hogy veszélyessé váljék, de életfontosságú tényező lehet az arab nép ujjaélesztésében. A jelenlegi arab vezetés, amely hosszú éveken keresztül ingadozott a tengely csábitásai és a "megtérés" előnyei között, nehezen lesz hajlandó elismerni a palesztinai zsidó igényeket, amíg csak az 1939-es Fehérkönyv meddő politikája és a keleti "müncheni egyezmény" érvényben marad. Ha a zsidókat nemzeti otthonukban kisebbségi helyzetbe kényszerítik, ahogy a Fehérkönyv indítékot ad ennek feltételezésére, amíg az angolok képviselői az arab vezetőket destruktív politikájuk folytatására ösztönzik, amely végeredményben mind az arabok, mind a zsidók érdekei ellen vannak, ezektől a vezetőktől nem várhatjuk, hogy elfogadják Palesztinát zsidónak, ha ugyanakkor Arab Szövetségről tárgyalnak, vagy Eden szavaival: "valamely általános helyeslést kiváltó tervről" gondolkodnak.

A mult hibáihoz a megítélés bármilyen tévedései járuljanak is, ne feledjük el, hogy Palesztina már nem arab ország. A zsidóság jogait nem lehet valamely ter érdekeinek feláldozni, és pedig azon egyszerű oknál fogva nem, hogy a palesz-

tinai zsidók sosem egyeznek bele egy ilyenfajta megállapodásba. Egyenlő lehetőséggel és a zsidó Palesztina elismerése az egyetlen olyan alap, amelyen hajlandók együttműködni a földközi-tenger-melléki világ ujjaélesztéséért.

"Minthogy új alkalmak nyílnak meg előttük - mondja Hancock professzor a Birodalom Érvei c. művében - és az araboknak úgy kéne a zsidókhoz fordulniuk, mint munkatársakhoz szokás, ahelyett, hogy ellenük fordulnának, szerintük betolakodottak ellen." És hozzáteszi: "Nagy vállalkozások együttes kivitelezésében talál rá egyik ember a másokra és egységükben rátalálnak az igazi szabadsághoz vezető utra."

Az Egyesült Nemzetek dolga lesz, hogy világos, eltéveszthetetlen irányítást adjon.

(Efraim Broido: Zsidók, arabok és a Közelkelet c. értekezése.)

AZ ARAB KEJLET PROBLÉMÁI

A második világháboru vége óta Közelkelet arab államait a nemzeti felszabadító mozgalom új fejlődése jellemezte. Az arabok azon erőfeszítései, hogy országaikat függő helyzetükből felszabadítsák és véget vessenek a különböző imperialista manővereknek, amelyek nemzeti szuverénitást gyengítették és mesterségesen késleltették gazdasági fejlődésüket, most kézzelfogható formát öltöttek minden idegen csapatnak Szíria, Libanon és Egyiptom területéről való visszavonásáért és azon egyezmények revíziójáért folytatott harcban, amely: arab országok és idegen államok közt jött létre és fájdalmasan megrövidítette az arab függetlenséget. Ezen erőfeszítések a már is kompromittált népszövetségi mandataris módszer megszüntetésére is irányulnak.

A második világháboru hozta változások gondoskodtak az arab országok nemzeti szuverénitásának megszerzéséhez szükséges helyzetről. A háboru mély nyomot hagyott az összes közelkeleti országokban, mély változásokat eszközölt nemzetközi helyzetükben és fontos belső haladáshoz vezetett. Változások történtek az arab államok gazdasági életében, kölcsönös kapcsolatok fejlődtek ki és bensőségesebb politikai és gazdasági viszony alakult ki közöttük. Német.

~~ország és Itália veresége~~ következtében a helybeli fascista ügynökök lába alól kicsúszott a talaj és kudarcot vallottak ~~azon erőfeszítéseik~~, amelyek saját aljas céljaikra szánták felhasználni az arab népek függetlenségre való progresszív törekvéseit.

Fontos változások történtek a nagyhatalmak erőviszonyaiban is, ezáltal a közelkeleti problémák megoldásában érdekelt hatalmak súlya is megváltozott. Bizonyos körülmények erejénél fogva Franciaország kénytelen volt beleegyezni mandátumi területeinek, Szíriának és Libanonnak függetlenné való kikiáltásába. Másrészről az Amerikai Egyesült Államok aktívává vált a Közelkeleten és figyelemre méltó érdeklődést tanúsít Szaudi Arábia, Szíria, Libanon és Jemen gazdasági ügye iránt. A nagyhatalmak ellentétes érdekeinek összeütközése és az arabság törekvései, minthogy azok féltékenyen őrzik az arab világban kivívott régi helyzetüket, azok pedig legalább függetlenségüket igyekeznek elérni, amit a szövetségesek már 1918-ban megígértek nekik, most a Közelkeleten feszült politikai helyzethez vezetett, olyan körülményekhez, amelyek véres összeütközésekben nyilvánult meg Palesztinában, sorozatos incidensekben Levantában, a kairói tüntetéseken és számos, de még eredménytelen diplomáciai tárgyalásokban, amelyek a Szezei csatorna zónájában fekvő arab államok sorsát és a Földközi tenger keleti partvidékét érintik.

Ma, akárcsak az elmúlt néhány évtized folyamán, az arabok függetlenségi harcukban az egységes arab tettek és összetartás felé fordulnak. Az 1921-26-os marokkói szabadságharc alatt, az 1925-27-es szíriai felkelésben, az 1929-33 és 1936-39-es palesztinai zavargások folyamán kipróbálták már ezen eszközei-

ket. Röviddel a második világháború kitörése előtt az arab egység eszméjét lefektették az Arab Testvériség és Szövetség Szerződése néven ismert okmányban, amelyet Szaudi Arábia és Irak kötött meg, később Jemen is hozzácsatlakozott. Ez a szerződés 1936 áprilisában Bagdadban látott napvilágot, aláíróinak gazdasági és kulturális együttműködéséről gondoskodott, az esetleg felmerülő nézeteltérések békés rendezéséről és támadás esetén kölcsönös segítségről biztosította a feleket.

Kivülálló megfigyelők véleménye szerint az arab egység eszméje és jelszavai új formát öltöttek és új tartalmat nyertek a jelenlegi körülmények között. A Foreign Affairs c. amerikai ujság rámutatott arra, hogy az arab egység problémája az egész Közelkeletet, sőt Északafrikát érintő politikai megfontolások előterébe került és még súlyosabb lesz akkor, ha világfontosságú problémákkal kapcsolatosan szemléljük, különösen ha figyelembe vesszük a jelenlegi angol és az egyre erősödő amerikai befolyást Afrikára és Ázsiára.

Az arab országok politikai egyesülésének különböző politikai vetületei közt amelyek még a második világháború folyamán merültek fel, a legnagyobb izgalmat az u.n. "nagyobb Szíria" terve okozta, szerzője Nuri Szaid volt iraki miniszterelnök. Ez a terv Szíriát, Libanont, Transzjordániát és Palesztina egy részét egy "nagyobb Szíriában" akarta egyesíteni. Ennek az államnak "belső kör" lett volna a neve, az viszont szövetséget volna Irakkal, Egyip-

tommal és Szaudi Arábiával, a "külső körrel". A terv a Hasimita dinasztiából való Abdullah emir, Transzjordánia jelenlegi uralkodóját ajánlotta ennek a "Nagyobb Szíria" királyának. Abdullah emir Fejszal iraki királynak közeli rokona. Feltételezhető, ha Irakon kívül a "Nagyobb Szíria" trónjára is lépett volna, biztosította volna a Hasimita dinasztia egyeduralmát az arab világ felett és az egész arab szövetséget Szíriával és Libanonnal együtt angol fennhatóság alá juttatta volna.

Nuri Szaid terve természetesen nem találkozott sem Egyiptomban, sem Szaudi-Arábiában megértéssel, a legerélyesebben azonban Szíria és Libanon tiltakozott ellene. Ez a két köztársaság a második világháború folyamán több ízben megnyilvánította függetlenségre irányuló kívánságát és hogy nem hajlandó feláldozni függetlenségét vagy köztársasági államformáját. A "Nagyobb Szíria" terve ezeket a köztársaságokat a Hasimita monarchia gyarmataivá változtatná és idegen fennhatóság alá helyezné. Nem is régen, amikor ez a terv és nyomában kerekedő bonyodalmak erőteljesebbé váltak, Szukri Kvatli, a szíriai köztársaság elnöke ezt az ötletet teljesen imperialista ábrándnak minősítette.

Mint hogy az arab államok többsége határozottan visszautasította Nuri Szaid arab szövetségre irányuló terveit, a pánarab mozgalomban a kezdeményező szerepét Egyiptom vette át. 1943 augusztusától, az arab külügyminiszterek konferenciájától, 1945 februárjáig és márciusáig az egyiptomi diplomácia különlegesen tevékeny volt, ennek eredményeképpen megegyeztek abban, hogy az 1945-ben tartott pánarab kongresszuson megalakítják az Arab Államok Ligáját.

Ebben az időben néhány külföldi megfigyelő kapcsolatba hozta az Arab Liga gyors felállításával azt a megbeszélést, amelyet 1945 elején Kairóban Roosevelt elnök és Churchill miniszterelnök folytatott az arab vezetőkkel, főként Ibn Szauddal és Farukkal.

Az Arab Államok Ligájának paktuma, amelyet 1945 március 22-én Kairóban írtak alá, Egyiptom, Szíria, Libanon, Transzjordánia, majd Szaudi Arábia és Jemen képviselői, ugyanazon év május 10-én lépett életbe az összes aláírások helybenhagyása után. 1945 decemberében Palesztinát is befogadták a Liga tagjai közé. A Kairói Szerződés szerint a Liga a független arab államok állandó szervezete. Célja az arab országok egymáshoz közelítése és politikai működéseiknek egymásmellé rendelése a béke biztosítása, Közelkelet nyugalma és az arab nép függetlensége céljából.

Nem hunyhathatunk szemet azonban azon tény felett, hogy bizonyos külső erők, amelyeknek nem érdekük az arab országok függetlenségének megóvása, az arab liga működésének egészen más célt szándékoznék adni. Bizonyára meg is próbálkoznak a Liga befolyásolásával. Ennek szemelőttartásával a külföldi sajtó megjegyzése ezen országos szövetség megalapításáról és kilátásairól nem érdektelen; elárulja bizonyos körök önző erőfeszítéseit, hogy az arab ligát olyanfajta blokká vagy szövetséggé változtassa, amely legkevésbé sem szolgálná az arab érdekeket.

Az arab szövetség eszméjét - írta az Aksam nevű arab ujság - Nagybritannia bátorítja. Az arab liga erős fegyver lesz az imperialisták közlekedése, szállítmányai és olajmezői számára Egyiptomtól egészen Basráig." Azt az erőfeszítést, hogy az arab liga eszméjének ilyen értelmezést adjanak, megerősítik azok a legújabb hírek, amelyek szerint a ligát esetleg kiterjesztik a függő helyzetben levő arab államokra is, így az angol protektorátus alatt levő Muskat, Oman, Koveit, a Barein-szigetek és egyéb területekre is. Külföldi ujságírók azt a tényt hangsúlyozzák, hogy ilyen kiterjesztés növelné az angolok befolyását az arab liga politikájára és politikusaira, akik teljesen Londontól függénének.

Azon szerepről, amellyel bizonyos külföldi körök az arab ligát jutalmazni akarják, még határozottabb kijelentések is történtek. A török sajtóban, amely még egy évvel ezelőtt csekély elragadtatással szemlélte a liga megalakulását, azóta kijelentések hangzottak el a török-arab közeledés érdekében. Továbbá szolgálatkész ankarai politikusok nemrég rendkívüli erőfeszítéseket tettek az irányban, hogy az arab ligát belevonják bizonyos "keleti szövetség" eszméjével kapcsolatos számításokba. A France Presse kairói tudósítója nemrég jelentette, hogy reakciós körök azt a gondolatot dédelgetik, hogy ezt a "keleti szövetséget" ütőkártyának használják a Szovjetunió ellen.

Amióta a liga egyezménye életbelépett, nagyfontosságú események történtek az arab államokban. Mult év májusában és júniusában összeütközésre került sor egyrészt Franciaország és Szíria, másrészt Franciaország és Libanon között és ebben Nagybritannia rendkívül tevőleges szerepet játszott. Az ese-

mények konfliktus-jellege egyre élesebbé vált és ennek éle a két fiatal köztársaság függetlenségét fenyegette. A világ aztán tanuja lett az angol gyarmati hatóságok és a lakosság véres összeütközésének Palesztinában szószerint a háboru másnapján és ez még egyre tart. A palesztinai helyzet komolyságát a helyi brit katonaság és a tengeri haderő állandó szaporitása okozta. Legutóbb Egyiptomban és Irakban tömegmozgalom keletkezett azon kérés támogatására, hogy a fentebb említett államok függetlenségét korlátozó szerződések felülvizsgálását és az angol csapatok visszavonását fogantossítsák.

Miképpen felelt meg a liga ezen eseményekre, amelyek az egész arab világot izgalomba hozták? 1945 júniusában a sziriai és libanoni kormány kérelmére az arab liga tanácsát rendkívüli ülésre hívták össze, "hogy az eljövendő helyzetet tanulmányozza és megfelelő intézkedéseket tegyen", amint a hivatalos jelentés mondta. Az ülést június 4-én nyitották meg és 11-én már be is zárták, jelentvén, hogy az ülést felfüggesztették ugyan, de a tanács tagjai a közeljövőben újra találkozni óhajtanak. Más tanács azonban még nem gyűlt össze, csupán az lett köztudomásu, hogy a liga minden arab államnak azt tanácsolta, "alkalmazzák a szükséges intézkedéseket a francia támadás ellen". A palesztinai kérdés a liga második próbatétele volt. Ellentétben az arab államok többségével, amelynek forma szerint függetlenséget engedélyeztek, Palesztina még mindig Anglia mandátuma alatt van. A palesztinai kérdés sokkal bonyolultabbá vált az arab és zsidó népesség összeütközései következtében, amelyeket minduntalan szellőztatnek.

A Palesztinában megalakítandó cionista Zsidó Állam terveit befolyásos amerikai körök támogatják. A Palesztina-probléma összetettségét még csak növelte Truman elnök ~~azt javasolnának, hogy~~ ~~vannak~~ ~~hazatala~~, amelyben azt ajánlotta, vigyenek százezer zsidót Európából Palesztinába és az ezután következő angol-amerikai tárgyalások e kérdésről. Felállítottak egy angol-amerikai bizottságot a Palesztina-kérdés tanulmányozására, ez elvállalta a kérdés tanulmányozását a közvetlenül érdekeltek részvételével mellőzésével.

Az ezen ügyben alakult angol-amerikai bizottság megindulásával kapcsolatban a külföldi sajtótudósítók felhívják a figyelmet azon körülményre, hogy bizonyos angol és amerikai körök a Palesztina-problémát az európai zsidó népesség sorsával akarják összekapcsolni. Ezen azonban nem a zsidó családok ezreiről való gondoskodást értik; amikor a Hitlerizmus kegyetlenségeitől és üldözésétől szenvedő, végre lábuk alatt szilárd talajt óhajtó emberekről van szó. Világos, hogy az európai zsidók életének és jövőjének normális körülményeiről való gondoskodás nem a palesztinai bevándorlási kvótától, hanem a fascizmus, a faji fanatizmus és következményeinek energikus kiirtására szolgáló intézkedésektől, a zsidó népen való igazi segítségtől függ. Másrészt rámutatnak arra, hogy a Palesztina probléma azért jutott ilyen akut helyzetbe, mert Nagybritannia és Amerika élesen összeütköző érdekeit tükrözi a Közelkeleten.

Bevinnek a Palesztina-kérdésben való brit-amerikai megegyezésről szóló bejelentése és annak kilátásba helyezése, hogy a zsidó bevándorlási kvótát "a kérdés tanulmányozása idejére" esetleg felfüggesztik, a kairói Le

Progres égyptien szerint mind a zsidóknak, mind az araboknak csalódást okozott. A palesztinai helyzet még mindig feszült.

Mit tett az Arab Liga ezen eseményekkel szemben? A Liga ülése, amely novemberben és december elején folyt le, teljesen a Palesztina-kérdéssel foglalkozott. A Liga tanácsa azonban nyilvánvalóan mérsékelt iramban dolgozott. A Palesztina kérdés tanulmányozására a gyűlések október 31-én kezdődtek, de a tanács csak decemberben fogadta el azt a határozatot, amely, szerint ellenzi az ang l-amerikai bizottság felállítását és kimondja az arab nép vágyát Palesztina függetlensége után.

Létezésének rövid időtartama alatt az Arab Liga működése még semmi valószínű eredményt nem mutat az arab országok érdekeinek megvédése szempontjából. A Közelkeleten kifejlődő feszült politikai helyzetben a közeljövő kétségtelenül megmutatja majd, milyen mértékig váltja be a Liga azon reményeket, hogy az arab országok egységének és függetlenségének előharcosa legyen.

(A moszkvai New Times külpolitikai folyóirat 1946 február 1-i számából. M. Szerzhin: Az Arab Kelet Problémái.)